

A KOMMUNISTA SZÖVETSÉG ESZMEI-POLITIKAI, KÁDERÜGYI ÉS SZERVEZETI ERŐSÍTÉSÉT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

A munkásosztály érdekeinek megvalósítása a szocialista társadalomban szükségessé teszi a Kommunista Szövetség politikai-szervezeti kiépítését és felkészítését arra, hogy a munkásosztály élgárdájaként befolyásolhassa és irányíthassa a fejlődést. A Kommunista Szövetség eszmei-politikai, káderképzési és szervezeti erősítésének determinánsait a következő három kérdéscsoportban fogjuk vizsgálni:

- a) A JKSZ szerepének meghatározása és megvalósítása
- b) Tagsággyarapítás — a JKSZ és káderalapjának szilárdítása
- c) A párttagság, a pártszervezetek és a pártvezetőség szervezési és tevékenységi formájának szerepe.

a) A JKSZ SZEREPÉNEK MEGHATÁROZÁSA ÉS MEGVALÓSÍTÁSA

Már az öngazgatás kezdeti formái és a társadalmi viszonyokban végbemenő változások megkövetelték a párt és tagságának átképzését az új viszonyoknak és új feladatoknak megfelelően.

A JKP VI. kongresszusa felülvizsgálta és meghatározta a kommuniszták feladatát az öngazgatás továbbfejlesztésében. A hatodik kongresszus különösen a Kommunista Szövetség és a hatalmi szervek viszonyában bekövetkezett változásokat hangsúlyozta.

Tito elvtárs akkor több fontos tényre is rámutatott:

„Amikor azt mondtam, hogy a jövőben a JKP legfontosabb szerepe eszmei-nevelő jellegű, ezzel kapcsolatban nem gondoltam arra, hogy minden más vezető funkciója megszűnik. Nem! Először is ezek a funkciók olyan mértékben megmaradnak, amennyire a kommuniszták képességeiknél fogva erre, vagy arra a funkcióra alkalmasak. Másodszor, a kommuniszták vezető szerepe nem lehet holmi társadalmi kiváltság, hanem legyen áthatva eszmei befolyással az irányításban és e befolyás célszerűségével a helyes szocialista fejlődésre nézve. Ezek szerint Jugoszlávia

Kommunistáinak Szövetsége nemcsak hogy nem csökkenti saját felelősségét és szerepét a szocializmus sikeres fejlesztése terén, hanem ez a szerep még fokozódik, de elvet bizonyos káros módszereket . . .”¹

Határozataiban a hatodik kongresszus felhívja a kommunisták figyelmét „. . . azokra a veszélyekre, amelyek elkerülhetetlenül felmerülnek a munkásosztály és a dolgozó nép előtt a demokratikus úton: először, a bürokratikus államkapitalista irányzatok veszélyére; másodszer a burzsoá, klerikális és hasonló elemektől jövő veszély, akik a burzsoá demokratizmussal álcázva magukat a fasizmus és a tőkés társadalmi viszonyok felújítására törekcsenek; és harmadszer annak veszélye, hogy nem ismerik fel kellőképpen az egész közösség egyetemes érdekeit, vagyis a lokalizmus veszélye”.²

A Kommunista Szövetség későbbi fejlődése megmutatta, hogy a fenti figyelmeztetések igazoltak voltak, mert később jöttek a megpróbáltatások, a találékonyság hiánya, a tévedések, stb. amelyek révén ilyen vagy olyan formában kifejezésre jutottak a fent megnevezett veszélyek az öngazgatásra és a Kommunista Szövetség ezzel kapcsolatos szerepére nézve.

Ebben a folyamatban, nem egyenlő intenzitással, de szinte folytonosan jelen van két polarizációs és a Kommunista Szövetséggel ellentétes törekvés. Az egyik dogmatista, statikus-bürokratikus tendencia, amely a demokratizálódási folyamat és az öngazgatás megszüntetését akarja, más szóval, hogy a Kommunista Szövetség hatásköre a megcsontosodott szervezet pártsejtjeit ne lépje túl, a tényleges és lényeges hatalom a bővített újratermelés terén pedig továbbra is az önállósult hatalmi központok kezében maradjon.

A másik oldalon azok állnak, akik az érdekek, eszmei áramlatok spontán kinyilvánítása mellett kardoskodtak. A divergens ideológiai irányvonalak tartalma, formája tevékenységi módszere, rendszerint a konkrét társadalmi viszonyokhoz, az adott általános helyzethez, különösen pedig a Kommunista Szövetségben tapasztalható konkrét viszonyokhoz alkalmazkodott.

A hatodik kongresszus munkájáról és határozatairól szóló értékelések gyakran megállapítják, hogy a hatodik kongresszus nem dolgozta ki kellőképpen a Kommunista Szövetség új szerepének koncepcióját, különösen ami a gyakorlati-politikai tevékenységet illeti, mert csak globálisan jelölte meg a munkamódszereket és feladatokat.³

A Kommunista Szövetség új szerepét illető lényeges változások nem mehettek végbe anélkül, hogy ne kísérte volna őket a találékonyság hiánya, az eltévelyedés és bizonytalanság. A hatodik kongresszust követően igen hamar sor került a Központi Bizottság plenáris ülésére, amely elemzte a kongresszusi határozatok valóra váltását, és ismételten figyelmeztetett és rámutatott az elfogadhatatlan nézetekre.

A plénum után a pártszervezetekhez intézett levélben olvashatjuk, hogy: „. . . két alapvető negatív tendencia jelentkezik: az első a különböző felfogásokban nyilvánul meg, miszerint a kommunisták a továbbiakban mentesülnek a szocializmus fejlődése iránti felelősség alól, szere-

pük pedig előadások megtartására korlátozódik. Ugyanez a felfogás szerint a demokratizmus fejlesztése azt jelenti, hogy többé nem kell harcolni a szocialistaellenes jelenségek és tendenciák ellen, hogy a kommunistákat többé nem kötelezi a Kommunista Szövetség vezetőségének és szervezeteinek álláspontja a politikai harc és a szocialista országépítés kérdéseiben, hogy a kommunisták munkamódszerében a parancsnoki metódus megszüntetése nem más mint a kommunisták lemondása tulajdon felfogásukért és céljaikért vívott harcról, hogy a kommunistáknak nincs külön álláspontjuk stb. A másik negatív jelenség azoknak a felfogásoknak hangoztatásában nyilvánul meg, miszerint a hatodik kongresszust követően sem változott semmi a Kommunista Szövetség munkamódszerében; a tevékenység a régi módon folyik tovább — a demokrácia pedig nem más, mint agitációs propagandataktika stb.”⁴

A Kommunista Szövetség szociáldemokrata típusú párttá, vitaklubbá történő átszervezésére irányuló próbálkozás anaroholiberalis és öngazgatasellenes jelenséggé lett nyilvánítva, Milovan Djilas eltávolításával azonban ezt a törekvést csak részben sikerült elfojtani és később, más körülmények között újjáéledt.

Habár témánkkal funkcionális összefüggésben az említett tendenciákról a későbbiek során is szólunk, úgy vélem, ebben a fejezetben is szükséges rávilágítani, miben is rejlik ezeknek lényege, a Kommunista Szövetség politikájával való hasonlatossága és különbözősége.

Gyakran szem elől tévesztjük, hogy ezek a magatartásformák és tendenciák nem újkeletűek (mint gyakran gondoljuk, különösen a liberalizmusról és a frakciókról). Ellenkezőleg, éppen abból az időből datálódhatnak, amikor a JKSZ az öngazgatási fejlődés eszmei-politikai koncepciójának irányvonalát — meglehetősen nehézségek közepette — tendenciózusan a párttagság, a pártszervezetek és pártforumok, valamint funkcionáriusok addigi politikai gyakorlatával szöges ellentétben álló politikai gyakorlat felé irányította. Az utóbbi időben (a JKSZ Elnökségének 21. ülése és a JKSZ Elnökségének és Végrehajtó Bizottságának levele után) ez a kérdés többet szerepelt napirenden, majd sor került a konkrét eszmei leszámolásra is e jelenségek hordozóival. Ez nem azt jelenti, hogy az említett jelenségek a Jugoszláv Kommunista Szövetségben új keletűek, inkább arra mutat, hogy olyan méreteket öltöttek és olyan következményeket sejtettek (vagy váltottak ki), amelyek iránt a JKSZ nem maradhatott közömbös.

A két tendencia között mély eszmei szakadék tátongott, de egymással kapcsolatba hozta őket a JKSZ iránti destruktív viszonyuk. Arra törekedtek, hogy a társadalmi fejlődés minden új szakaszában és a JKSZ szerepének kidolgozásában megtalálják helyüket, és ha nem is nyerik meg a harcot, legalább egy-egy csatát nyerjenek és ezzel együtt időt, hogy sorukat az új körülményeknek megfelelően átszervezzék.

A bürokratikus-dogmatikus irányvonal képviselői óvakodnak nyíltan és általánosan szembeszegülni az öngazgatási fejlődéssel és a JKSZ-nek az öngazgatási folyamatban vállalt szerepével. Ezzel magyarázható,

hogy ezek az erők akkor is jelen vannak, amikor a Kommunista Szövetség az öngazgatásnak mint domináns társadalmi rendszernek megvalósításáért folytat offenzívát. Kaméleon módjára elkerülik az eszmei identifikációt és a gyakorlati politikai életben való differenciálódást. A JKSZ munkamódszerével, szervezetségével és káderpolitikájával foglalkozó fejezetben megkíséréljük majd feltárni azokat a lehetőségeket, amelyeket ezek az erők teremtettek meg tevékenységük folytatásához.

A dogmatikus és liberális felfogás igyekszik figyelmen kívül hagyni, elhanyagolni, a JKSZ alapvető kötelezettségét, azt, hogy mint a munkásosztály élgárdája célra vezesse a munkásság osztályérdekeit. Az egyik esetben ezek az erők külön társadalmi réteg által vezetett bürokrata-etatista igazgatást kínálnak fel azok nevében, akik még „éretlenek” és „képtelenek” az állami ügyek intézésére. A másik változatban a liberálisok ugyancsak mellőzik az anyagi javak termelőit és a szabad kezdeményezést, s ezzel szemben a szabad piacot, a technomenageri viszonyokat, a „felvilágosultságot”, a spontaneitást stb. hirdetik.

Végezetül az elmondott általános jellegű megfigyelések keretében szögezzük le, hogy a munkásosztály hatalomra kerülése óta mindig is a kommunisták voltak felelősek az ország sorsáért, az öngazgatás fejlődéséért. Az öngazgatásellenes tendenciák pedig éppen a pártszervezet kereteiben jutottak kifejezésre, függetlenül attól, hogy képviselőik tulajdon társadalmi rétegeiken kívüli, tehát számukra osztályidegen erőkre támaszkodtak. Ebből következik, hogy a megreformált Kommunista Szövetségért folytatott harcot csakis a szervezeten belül lehet folytatni és megnyerni: a szervezetnek a munkásosztályhoz való viszonyával, különösen pedig a pártfórumokban és a tisztségviselők körében kifejtett tevékenységgel. A funkcionáriusok befolyása a Kommunista Szövetségben és a társadalomban gyakran kiemelt fontosságúnak van feltüntetve, míg az eszmei és személyes azonosításról ezt ritkábban lehet elmondani.

A JKSZ „beavatkozása” és „be nem avatkozása” körüli dilemmák és ezek eszmei háttere

A JKSZ új szerepe körüli homály, különösen pedig az új szerep megvalósítása ellen irányuló tudatos tevékenység a politikai életben bizonytalanságot keltett, hogy vajon a JKSZ-nek bele kell-e avatkoznia az öngazgatási szervek, a képviselői testületek és a társadalmi-politikai szervezetek munkájába és döntéshozatalába. Ez a bizonytalanság rányomta bélyegét a gyakorlatra, a viselkedésre és végezetül az eredményre is, s így a Kommunista Szövetség mint a munkásosztály része eszmeileg képtelen volt vállalni az avantgarde tevékenységet az öngazgatású társadalomban. A korábbi gyakorlat hívei úgy vélték, hogy semmi sem változik, ezért számukra a KSZ „beavatkozása” nem jelentett mást, mint továbbra is azon lenni, hogy a JKSZ hatalmi tényezőként legyen jelen a társadalomban, vagyis hogy a Kommunista Szövetség mindent átfogó

társadalmi intézkedéseinek gyakorlatába senki se szóljon bele. Ez a „beavatkozás” mellőz minden társadalmi szubjektumot és a bürokratikus-etatisztikus pozíciókból indul ki.

Másfelől a JKSZ tevékenységének kérdését az új körülmények közepette egyesek úgy teszik fel, mintha ezzel a párt gátolná a demokratikus folyamat kibontakozását, vagyis mintha a JKSZ az öngazgatású mechanizmusban idegen test lenne.

Mit jelentett az ilyen mesterséges dilemmák szítása, mire vezetett a JKSZ gyakorlati tevékenységében? A gyakorlat egyebek között a következőket mutatja:

— amennyiben a mindennapi munkából és eszmei tevékenységből sikerül kikapcsolni a Kommunista Szövetséget vagy legalább bizonytalanná, határozatlanná tenni fellépését, ez kiváló lehetőséget teremt az öngazgatásellenes tendenciák és a politikai pluralizmus híveinek tevékenységére;

— a JKSZ-nek a társadalom öngazgatású irányultságából való kizárásával élgárda nélkül marad a munkásosztály azoknak a lehetőségeknek keresésében, amelyek őt alkalmassá teszik a társadalmi irányításra, az önálló döntésre, közvetítők nélkül. Ez is egyik módja annak, hogy a munkásosztály az önállósult technobürokrata hatalmi központokkal szemben, amelyek a bővített újratermeléssel rendelkeznek, továbbra is bérviszonyban maradjon.⁵

Amikor a Kommunista Szövetség habozik vagy kimarad a mindennapi politikai ütközetből, esetleg akcióiban nem támaszkodik a munkásosztályra, maga is a szükséges szociális alap és támasz nélkül marad. A párt ilyen körülmények között elveszíti osztályreflexét és társadalmi fellépése is részérdekek jegyeit viseli magán, változik a pártszervezet lénye, tagságában a nem termelő struktúrák dominálnak.

— Amikor a be nem avatkozás dilemmájának szószólói rájönnek, hogy ez a taktika elfogadhatatlan lesz a KSZ ideológiai és stratégiai fellépésének meghatározásában, tevékenységüket gyorsan és ügyesen a módszerekre helyezik át a szervezési dilemmák sorozatát nyitva meg. Végtelenbe nyúló vitákba kezdenek a KSZ szerepéről, szervezési formáiról, tevékenységi módszeréről stb., és ily módon elködösítik a lényegét;

— A bürokrata-etatiszta és a liberális-kispolgári érdekek képviselői folytatták a soha véget nem érő, be nem fejezett vitákat, a JKSZ munkamódszerének tartalmáról, kimerítve a szervezet erejét, igyekeztek a kérdéseket mellékvágányra terelni és így a kulcspozíciókat a saját kezükben tartani.

A Kommunista Szövetség „beavatkozása”, illetve „be nem avatkozása” a társadalom öngazgatású fejlődésébe, a munka eredménye szerinti elosztásba és a politikai rendszer olyan irányú fejlesztésébe, amely minden fronton a munkásosztály érdekeit szorgalmazza, alapvető megnyilvánulási formáiban mindig is spanyolfalként szolgált a Kommunista Szövetségen kívüli erőknél, akiknek más érdekeik és más szervezési koncepcióik vannak. A Jugoszláv Kommunista Szövetség irányvonala az

Elnökség 21. ülése és a pártlevél után a korábbi gyakorlat elemzésében felfedte a dogmatikus és liberális magatartás gyökereit, amelyek egyebek között a KSZ osztályérdekű tevékenységének tudatos csökkentésében, a Kommunista Szövetségnek a politikai életből való kiszorításában, a már említett „be nem avatkozás” követelésében és az erkölcsi-politikai kritériumok, valamint a forradalmi vívmányok elhanyagolásában nyilvánultak meg.

A Kommunista Szövetség vezető ideológiai-irányító szerepének lényege

A Kommunista Szövetség már több évtizede irányítja az ország szocialista öngazgatású fejlődését és közben arra törekszik, hogy ezt ne a hatalom pozíciójáról tegye, hanem mint a munkásosztály élcsapataként „hallassa szavát”.⁶ A Kommunista Szövetség befolyásának lényege, hogy beépülve a munkásosztály soraiba, a társadalmi-politikai szervezetekbe és az öngazgatási mechanizmusba a szocialista társadalom célkitűzéseinek mozgatóereje legyen.

A JKSZ XI. Kongresszusán a Kommunista Szövetség szerepéről Tito elvtárs a következőket mondta:

„A Kommunista Szövetség vezető szerepe abban nyilvánul meg, hogy ösztönzi a dolgozók millióinak alkotóerejét, valamint az öngazgatás és a küldöttrendszer feltételei között kibontakozó szocialista tudatuk elmélyülését.

Ezt a szerepét a Kommunista Szövetség társadalmi-gazdasági és politikai rendszerünk belső erejeként, a munkásosztály és a társadalom összes öngazgatási erői által kifejtett tevékenység révén érvényesíti. A Kommunista Szövetség állandóan a tömegek politikai életének homlokterében van, s küzd azért, hogy a munkásosztály és az öngazgatásilag megszervezett összes többi dolgozó döntő tényezővé váljon valamennyi lényeges társadalmi probléma megoldásában.”⁷

A Kommunista Szövetségnek a globális politikát kell meghatároznia. „Különösen jelentős, hogy a Kommunista Szövetség idejében választ adjon további fejlődésünk minden lényeges kérdésére, hogy a társadalmi-gazdasági és politikai fejlődés problémáiról világos és egységes álláspontja legyen, s hogy következetesen harcoljon a gyakorlatban való sikeres megvalósításukért.”⁸ Szerepe azonban nem valósulhat meg, amennyiben a JKSZ igen konkrétan nem kapcsolódik be a szervek és szervezetek társadalmi gyakorlatában adódó mindennapi kérdések megoldásába, mégpedig a pártszervezetek küldötteinek közvetlen tevékenysége révén.

Mindinkább időszerűvé válik, a követelmény, hogy a Kommunista Szövetség fejlessze a politikai kultúrát: a türelmet, a másféle vélemények figyelembevételét; ápolja a tagság nyilvános dialógusának gyakorlatát és az érdekek sokféleségét tulajdon soraiban, s mindezt autentikus munkásosztály-érdekekké lényegítse át.⁹

A Kommunista Szövetségnek a belső és a munkásosztállyal való egy-

ség erősítésére kell törekednie, és pedig forradalmi változtatásokkal a munka szférájában, de nem csupán új szervezési megoldásokkal.

A szocialista forradalom vívmányainak megvédése érdekében a Kommunista Szövetség és a többi szervezett társadalmi erő a zavartalan szocialista fejlődés biztosításáért befolyást gyakorol a hatalmi szervekre.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség csak úgy töltheti be történelmi szerepét, „ha mielőbb a munkásosztály élcsapatává válik”, amely vezeti a tömegeket, de nem parancsol, amely megtestesíti a tömegeket, de nem helyettesíti, amely központosítja a tömegek kezdeményezését, de csak azért, hogy segítsen a tömegnek az egységes fellépésben és abban, hogy egységesen folytassa politikai harcát”.¹⁰

b) TAGSÁGGYARAPÍTÁS — A JKSZ ÉS KÁDERALAPJÁNAK ERŐSÍTÉSE

Minden politikai párt számára jelentős, hogy milyen befolyást gyakorol és mennyire készek az emberek elfogadni a párt programját. Ha tehát ebből a szemszögből vizsgáljuk a párt, illetve a Kommunista Szövetség taglétszámának alakulását és a tagság összetételét, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy a pártba való felvétel kérdésének mindig meglehetősen politikai súlya volt.

A tagság összetételét osztályérdekű kérdésnek is tekinthetjük, vagyis a Kommunista Szövetség jelenlétének a munkásosztály soraiban, amelynek élcsapata. Nem mellékes a kérdés, hogy a JKSZ mely rétegekre támaszkodik, időnként, vagy állandóan, hol találjuk meg a potenciális párttagokat és a szervezet ezt hogyan használja ki taglétszámának gyarapítására.

— A kérdés tüzetes elemzése végett munkánkban fontosnak tartjuk, hogy a felvételi mércék és eredmények milyen mértékben járulnak hozzá (vagy gátolják) a taglétszám növeléséhez és a káderbázis kedvező struktúrájához.

— Végezetül, habár a kvantitatív eredmény nem egyedüli tényezője a Kommunista Szövetség erejének, mégis fontos: Vajon a szervezet olyanmennyire zárkózott és szektaszellemmel terhelt-e, hogy ez kihat esetleg a tagság felfrissítésének lehetőségeire, vagy pedig a programja és politikai akciói iránt érzett bizalom jeleként a párt élvezi a dolgozók, az ifjúság és valamennyi nemzeti közösségünk támogatását.

Elemzésünkben a funkcionalizmust szem előtt tartva az előbbieken felvetett kérdéseket vizsgáljuk meg.

A JKSZ valamennyi kongresszusa és összejövetele kiemelte a munkások pártba való felvételének fontosságát, mint a párt és szociális bázisa kapcsolatának előfeltételét. Ezek a feladatok és később a mind komolyabb figyelmeztetések azonban nem tudatosodtak mint kategorikus követelmény, hanem csak ismételtük őket a szokásos módon, a tényleges helyzet pedig azt mutatta, hogy a JKSZ soraiban és fórumaiban egyre

kevesebb a dolgozó. A munkások számának csökkenése a szervezet soraiban lehetőséget teremtett mások számára, hogy hatást gyakoroljanak a Kommunisták Szövetség határozatainak és álláspontjainak kialakítására.

Az 1946 és 1966 közötti időszakra vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a tisztviselők soraiból százalékarányban és abszolút számokban kifejezve is több új tag került be a pártba, mint a munkások közül. Az arány 1530:499 a tisztviselők javára, vagyis a munkások száma 1946—1966-ig 71 177-ről 255 022-re növekedett, míg a tisztviselők száma a pártban a jelzett időben 26 690-ről 408 378-ra emelkedett. A Kommunista Szövetség a forradalmi etatizmus idejében az állami, adminisztratív apparátusra támaszkodott, s ez a kategória igencsak megerősítette pozícióját a pártban, vagy ahogy Pečujlić professzor írja „a hivatalnok hajó minden vihart átvészelt anélkül, hogy egyszer is „súlyt” kellett volna ledobnia fedélzetéről”.¹¹

A legválságosabb időszakban a munkások aránya a Kommunista Szövetségben 28,7 százalékot tett ki. Ez az arány azonban az utóbbi néhány évben lényegesen megváltozott a munkások tömegesebb felvételével.

A társadalomban és egyben a Kommunista Szövetségben is nőtt a műszaki és humán értelmiség száma. A felvételen megnyilvánuló szigorúság és a munkások eltávolodása a párttól jórészt olyan kritériumok kialakítására utal, amelyek többre értékelték a verbális képességeket és a formális fegyelmet, elhanyagolták viszont az osztályérdekek jelentőségét, s ebből adódóan a munkásosztály viszonyulását is élcsapata, a Kommunista Szövetség iránt.

Nem kerülheti el figyelmünket a magántermelőkkel kapcsolatos ellentmondásos helyzet sem a társadalomban és a Kommunista Szövetségben. Egyfelől a magántermelők a lakosság olyan szociális kategóriáját képezik, amely az ország gazdasági és politikai életében jelentős tényezőként szerepel, másfelől pedig számuk a Kommunista Szövetségben alaposan megcsappant. Az adatok szerint a magántermelők 1946-ban a párttag-ság 50,4 százalékát alkották, de számuk a JKSZ struktúrájában folytonosan csökkent olyannyira, hogy 1977-ben már a tagságnak mindössze 4,8 százalékát alkották.

Nehéz lenne felsorolni a fenti kedvezőtlen eredményhez vezető valamennyi szubjektív és objektív okot és körülményt. Említsünk meg közülük néhányat: a falu rétegződése, elvándorlás a városokba és a falusi lakosság elöregedése, a Kommunista Szövetségnek a falu szocialista átalakulási politikájában megnyilvánuló gyengesége, a kisszámú falusi pártalapszervezet és a magántermelők pártfelvétele iránt tanúsított szektás magatartás stb.

A fiatalok és a nők pártba való felvételéről szélesebb körű fejtegetés nélkül is elmondhatjuk, hogy szinte valamennyi pártdokumentum feladatként jelölte meg a fiatalok és a nők pártba való felvételét és kötelezte az alapszervezeteket, hogy ennek a követelménynek eleget tegyenek. Mégis elmondható, hogy a fiatalok és a nők felvétele leginkább kam-

pányszerűen történik. A káderpolitikával foglalkozó részben rámutatunk majd egyes kritériumokra, amelyek jelentősen befolyásolták a Kommunista Szövetség tisztségviselőinek megválasztását, azaz meg nem választását, a nők és az ifjúság soraiból. Ezen a téren az utóbbi években mégis jelentős előrehaladás történt, bizonyítja ezt az is, hogy ma a tagság átlagos életkora 35 év.

Végezetül vizsgáljuk meg kvantitatív szempontból is a Kommunista Szövetség erejét. Ma a Jugoszláv Kommunista Szövetsége több mint 1 700 000 tagot számlál és ez egyben a párt 60 éves fennállása óta a legnagyobb létszám. Ha most ezt a számot összevetjük a lakosság és a foglalkoztatottak számával, akkor megállapítható, hogy a Kommunista Szövetség taglétszámát tekintve tömeges szervezetté fejlődött. A taglétszám ingadozását érdemes összevetni azon időszakokkal, amikor a tagok száma az átlagosnál gyorsabban növekedett vagy csökkent.

1945—1952-ig a gyarapodás karakterisztikus, mert két nagy politikai eseménnyel van összefüggésben: a Tájékoztató Iroda rezolúciójával és a munkásönigazgatás bevezetésével. 1948-ban a sztálinista támadással szemben a nép és a párt ellenállást tanúsított. Az ellenállás támogatása jeléül abban az évben 215 987-en léptek be a pártba és ez lett a mai napig is a legnagyobb arányú tagfelvétel. A munkásönigazgatás bevezetésének idejében (1949—1952) a párttagok száma ugyancsak gyorsan növekedett, mégpedig 482 938-ról 772 920-ra. 1953—1955-ig, a hatodik kongresszus után a gazdasági nehézségek és a földművelésügyi intézkedések felszámolása idején először következik be a háború után létszámcsökkenés a JKSZ-ben. 772 420-ról 624 806-ra csökken a párttagok száma. Ezt követően ismét folyamatosan növekszik a Kommunista Szövetség tagjainak száma. 1960-ban a létszám meghaladja az egymilliót. A további kiegyensúlyozott méretű tagsággyarapításban kivételt képez az 1968-as esztendő (a csehszlovák események és az egyetemista tevékenység). A JKSZ Központi Bizottságának meghozott irányvonala után 175 296 új taggal gyarapodott a párttagok száma, ami az 1948-as események után a második legnagyobb méretű tagsággyarapítás. A nacionalizmus, a liberalizmus és a technokratizmus előretörése a párttagság számát ismét az 1960-as év szintjére csökkenti, hogy azután a Kommunista Szövetség új irányvonalának meghozatalával a taglétszám napjainkig érezhetően megnövekedjen.¹² Szemmel látható tehát, hogy a JKSZ mobilitása és a bonyolult társadalmi kérdések megoldására irányuló politikai akciói serkentően hatnak a pártba való belépésre.

A párttagság számbeli alakulása mellett a Kommunista Szövetség arra is hangsúlyt helyez, hogy minél szabatosabban meghatározza a szükséges emberi tulajdonságokat, azaz a tagfelvétel mércéit. Bár erről írásunkban még lesz szó, itt is kiemeljük, hogy a kongresszusi és alapszabályzati dokumentumok mindig is megkövetelték, hogy az egyén kifejezze az alapvető követelmények teljesítése iránti készségét (elfogadja a JKSZ programját, részt vegyen a KSZ-szervezet munkájában és fizesse a tagságdíjat), ezenkívül birtokában legyen azoknak az erkölcsi-politikai tulajdon-

ságoknak, amelyek lehetővé teszik számára, hogy hazánk elkötelezett aktív közösségi tagjává fejlődjön és környezetében folytonos politikai tevékenységet fejtsen ki.

c) A PÁRTTAGSÁG, A PÁRTSZERVEZETEK ÉS A PÁRTVEZETŐSÉG SZERVEZÉSI ÉS TEVÉKENYSÉGI FORMÁJÁNAK SZEREPE

A szervezés formái minden politikai pártban kötőszövetet képeznek a program és az akció között, az elmélet és a gyakorlat között, a célok és a gyakorlati-politikai tevékenység között. A szervezet sokoldalú és nagyobb politikai szerepével bővülnek a párt szervezési struktúrájának formái. Mivel a párt szerepe sem állandó, így a szervezési formája sem változatlan. A forradalmi tartalomból kifejlődhetnek a szervezet megfelelő viszonyai és jellege is. A párton belüli szerveződés és szervezkedés azonban nem önálló tényező, habár visszahat a párt tartalmára és céljaira.

A munkásosztály történelme, különösen pedig a kommunista pártok szervezésében szerzett tapasztalat azt bizonyítja, hogy a szervezési modell képezi az egyik alapvető problémát, ezért a szervezés nem szűkíthető le a séma és a konstrukció kérdésére. A szervezési modell lényegesen hat a politikai harc módszerére, a belső demokráciára, a tagság mozgósítására és ezzel kisebb-nagyobb mértékben hozzájárul a célok megvalósításához, a párt avantgarde tevékenységéhez.

A politikai tevékenység feltételeinek, a céloknak és körülményeknek változása, amelyek a pártnak a munkásosztály érdekeiért vívott harca során következnek be, a szervezettől rugalmasságot és nagy alkalmazkodó képességet igényelnek. A különböző feltételeknek megfelelően alakult ki a különböző típusú párt és a neki mindig megfelelő szervezési modell. Ez nem minden esetben egyidejű folyamat, ami viszont azt igazolja, hogy a szervezési formák kiépítése és alkalmazása lényegében eszmei-politikai kérdés.

A munka és a szervezési formák a munkásosztály pártjának lehetővé kell hogy tegyék a történelmi osztályérdekek megvalósítását, a párt politikai hatósugarának kiterjesztését, forradalmi befolyását, a munkásosztály autentikus érdekeihez és szociális feltételeihez való illeszkedését és végezetül, hogy a forradalmi akcióra alkalmassá tegyék a pártot. *Fontos, hogy a szervezési formák a cél szolgálatában álljanak, ne kövesedjenek meg és elválaszthatatlanok legyenek a szervezet társadalmi lényétől.*¹³

A Kommunista Szövetség eddigi tevékenységében két rendkívül fontos komponens szerepelt: *az aktuális tartalom és megfelelő tevékenységi formák.* Az első a szervezet céljaiból és programjából adódik, a második pedig a JKSZ metodológiai-szervezési koordinátáit alkotja.

Ismeretes, hogy a szervezés formáit funkcionálisan és ésszerűen kell megalkotni, hogy általuk a célok is könnyebben megvalósíthatók legyenek. Ezért a JKSZ szervezési formáinak nem felel meg a sablonosság, a

megkövesedett forma vagy az ösztönösség. Sajátos formalizmust mutatnak azok a pártfórumok és szervezetek, amelyek *munkamódszerüket úgy próbálják az időszeri követelményeknek megfelelően formálni, hogy az egészet a forma megváltoztatására szűkítik le vagy csupán az elnevezés megváltoztatására*, mert a szervezés fontosságával háttérbe szorítható a lényeg és a tevékenység eszmei oldala is.

A forma és a tartalom közötti teljes összhang úgy érhető el, ha a szervezési formát a feladatoknak és szükségleteknek megfelelően alakítjuk. A szervezési modellek sémájának, számának és beosztásának meghatározása — ha nem sztereotíp modellekről van szó — megmutatja azt is, hogy a politikai szervezet mennyire haladta túl a kizárólagos direktívák módszerét és szervezeteire mennyire jellemző a kezdeményezési módszer.¹⁴

A szervezet és fórumai politikai hatósugarának kiterjesztése hat a szervezési formák nyitottságára, rugalmasságára és célszerűségére. A formákat a szervezet nem azért hozza létre, hogy általuk az egyetlen vezetőség jusson kifejezésre, hanem mindenekelőtt hogy aktivizálja a tagságot.

Mivel szervezési vonatkozásban nem létezik „befejezettnek” mondható szervezet — mert a szervezet tökéletesítésében és fejlesztésében mindig találkozik és összefonódik az új és a régi —, megállapíthatjuk, hogy a szervezési formák sem véglegesek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a szervezethez teljes függőségben van. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szervezési formák *jelentkezhetnek korán* a szervezet további irányvonalának meghatározása előtt, de gyakoribb eset, hogy a *formák létrehozása késik*. Hatvanéves fennállása során a Kommunista Szövetség különböző feltételekkel és különböző nehézségekkel találta magát szemben, amelyek mindig arra készítették, hogy olyan szervezeti formákat építsen ki, amelyek a konkrét feltételek közepette is lehetővé teszik a kitűzött célok elérését. A Kommunista Szövetség munkamódszerének formái legtöbbször a gyakorlatból és a konkrét körülményekből, a szükségletekből és a tapasztalati megismerésből adódtak. *Ennek ellenére is volt példa arra, hogy felülbírálás nélkül átvettük mások tapasztalatait.* Különösen vonatkozik ez arra az időszakra, amikor a párt illegalitásban volt és a háborút követő újjáépítésre. Pártunk talán túl soká alkalmazta az idegen szervezési formákat, amelyek lényegében nem feleltek meg az újonnan előállt helyzetnek és szerepnek. Emlékezzünk csak a pártsejti szervezkedésre, a párt bezárkózottságára, a párton belüli hierarchikus viszonyra, amelyeket túl lehetett és túl kellett haladni. Más példák viszont a KSZ eszmei álláspontjai és szervezethez való közelsége közötti összhang hiányára mutatnának rá. Szemléltető példája ennek a JKSZ második konferenciája után a munkásaktívák megalakítása körül előállt helyzet. A kommunista munkásaktívák megalakítása szinte nyílt ellenállásba ütközött, mert a párt egyes fórumaiban még erős volt a liberális nézet. Valamivel más volt a gyakorlat: a KSZ-alapszervezetek alig néhány év alatt hatalmassá terebélyesedtek, több száz tagjuk volt és mindezt azzal

a motivációval tették, hogy csak így foglalhatnak politikai álláspontot és végezhetnek eredményes tevékenységet környezetükben. A tömegesítést a pártalapszervezetek felaprózása követte — történt pedig mindez annak érdekében, hogy minden egyes tag jobban kifejezésre juttathassa nézeteit, és hogy minden társultmunka-alapszervezetnek legyen pártalapszervezete is, mert ez utóbbi hasznosnak mutatkozott. Bizonyos, hogy az említettekén kívül más tényezők is közrejátszottak. A különféle intézmények pártalapszervezeteiről könnyen megállapíthatjuk, hogy az utóbbi időben néhányszor megalakultak, majd megszűntek, a pillanatnyi helyzet megítélésétől függően.

A Kommunista Szövetség szervezési formáinak és munkamódszerének meghatározásában jelentős tényezőként szerepeltek *a gyakori területi-politikai változások és újraszervezések, amelyek rendszerint új munkát és új funkciókat hoztak magukkal, esetleg közrejátszottak a korábbiak átalakításában, a káderek áthelyezésében, az egyes szervek, fórumok és formák megszüntetésében vagy újabbak létrehozásában.* A Kommunista Szövetség VII. kongresszusa például leszögezi, hogy a járási és községi pártbizottságok munkájában fordulópontot jelentett az új kommunális rendszer, mert ennek bevezetése után „a községi pártbizottságok mint pártvezetőségi fórumok nagyobb szerephez jutnak a község politikai és társadalmi életének fejlesztésében”. Hasonló az eset a politikai bizottságok megalakításával az alsóbb pártvezetőségekben 1948-ban, amire a munka jobb megszervezése ürügyén került sor, majd a politikai bizottságokat 1952-ben beszüntették, „amelynek a célja az, hogy az egész pártvezetőség szilárdan a kollektív munkára vegyen irányt... Ez az intézkedés egyúttal konkrét harc is az irányítás bürokratikus módja és a pártfeladatok iránti bürokratikus magatartásra törekvő irányzatok ellen, de a belső pártdemokrácia további fejlesztéséért”.¹⁵

Ezek szerint a reorganizáció állandó és gyakran alkalmazott próbálkozás a munkamódszer és forma megváltoztatására, s ezenkívül a káderelemzők egyik állandó tényezője is. Több éves tapasztalat után szembejön, hogy egyes formáknak és módszereknek már néhány változatát kipróbáltuk, és hogy a kör bizonyos értelemben bezárul, mert olykor ismét életre kelnek a régi megoldások.

A formalizmus a Kommunista Szövetség munkamódszerében nyilvánuló elferdült jelenség, amely meghatározott eszmei-politikai és szervezési feltételek között jön létre és azokra visszahat. Az eljárásokat, intézkedéseket és különféle hatóeszközöket, azaz ezek alkalmazását szorgalmazva a formalizmus hozzájárul a lényeg, a kitűzött célok és tartalom elhanyagolásához. A formalizmus az avantgarde párt szociális és osztálykötelezettségeinek elhanyagolt területén burjánzik. A hierarchikus viszony és a szervezeten belüli nem egyenlő tevékenység támogatásával nagy kárt okoz a párt vezetési szisztémájának és aktivitásának. A Szerb SZK társadalmi-politikai aktívája előtt mondott ismert beszédében Tito elvtárs megállapította:

„Az intenzív fórumjellegű munka és az alapszervezetek viszonylagos

passzivitása nem jellemzője a forradalmi pártnak, amely erejét a mindennapi életből és tagságának aktivitásából meríti.”¹⁶

A múlt tehát elegendő példával szolgál arra, amikor a Kommunista Szövetség szervezési és munkamódszere a bürokratikus dogmatikus begubózás jegyeit viselte magán; nem érvényesült a bázis befolyása, egyes pártfórumok és tisztségviselők elidegenültek a szervezettől és a társadalmi gyakorlattól, nem méltányolták a közvéleményt és kerülték tulajdon munkájuk bíráló elemzését. Ilyen körülmények között a szervezet passzív, a vezetőség önelégült, a tagság pedig a problémákkal magára hagyott. A munka tartalma elszegényedik, de azért az aktivitás formái „teljes gözzel működnek”. És ebben — csak az első pillanatban paradoxnak tűnő — helyzetben is, amikor a munka folyik, de semmit sem tesznek, semmi sem változik, sokan igyekeznek, sokan felszólalnak, vitakoznak, határozatot hoznak, csak hogy mindebből alig valósul meg valami. Ezért a JKSZ Elnökségének 21. ülése, különösen pedig a pártlevél és a kongresszusi határozatok után elfogadott forradalmi irányvonal energikusan megkövetelte, hogy a pártszervezetek és vezetőségek gyorsabban és sokoldalúan képezzék magukat és kapcsolódjanak be a gyakorlati akciókba, mind a saját soraikban uralkodó helyzet megváltoztatása, mind pedig a társadalmi fejlődés öngazgatási irányvételének hathatós elősegítése érdekében. Többször is elhangzott: *ha több lesz a munkaforma és tartalomgazdagítási akció és kezdeményezés, akkor kevesebb lesz a verbalizmus, a formális összejövetel, az elkésett véleménynyilvánítás, kevesebb válságos szituáció alakulhat ki.*

A Kommunista Szövetség nagy ütközetet vívott azért is, hogy saját szervezeteiben és a társadalomban elzárja a liberális ösztönösség és a szervezet egyes részeiben megnyilvánuló elitista magatartás forrásait. A szervezési szférában valójában a szervezetlenséget kellett leküzdeni. Az átszervezés koncepciója ugyanis modernnek tűnt, de lényegében eredménytelen volt. A megvalósítás formái, a tevékenységi módszer, a párton belüli viszonyok sokkal inkább politikai célokká alakultak, mintsem politikai eszközökké a forradalmi szervezet aktivitásában. Emiatt a szervezési átcsoportosítás abban az időben megmaradt a külsőségek szintjén; a mennyiségi változások a megváltozott elnevezések és formális normatív változások szintjén. A szervezet csupán látszólagos szervezési-politikai megerősítése akkor vált nyilvánvalóvá, amikor a pártot szinte drasztikusan legyengítették a dezintegrációs tendenciák, a liberális lazítás és az egyre kifejezettebb osztályérzéktelenség. Tehát a látszólagos szervezési-politikai megerősítés és a tulajdonképpeni válságos helyzet világosan kifejezte, hogy hova vezethet az eszmei-politikai tartalom és a szervezési struktúra közötti összhang hiánya.

A Kommunista Szövetségnek a munkásosztály, az öngazgatás, a demokratikus centralizmus, a káderpolitika, stb. kérdéseivel kapcsolatos elméleti és gyakorlati megoldásainak alapos vizsgálata nagy hiányosságokat fedett fel a szervezési komponensek területén is. A továbbiakban csak az a forma és módszer maradhatott fenn, amelyik a Kommunista

Szövetség szocialista öngazgatási fejlődésünk területén vállalt szerepének megvalósításában eredményesnek bizonyult. Jobb szociális struktúrával, azaz a munkások pártba való felvételével erősíteni kellett a Kommunista Szövetség osztályérdekű befolyását. Ezt a célt szolgálta a kommunista munkásaktívák megalakítása és ténykedése, valamint a kommunisták bekapcsolódása a társadalmi és politikai szervezetek munkájába lakhelyükön és munkahelyükön. A viszonyok megváltozása a Kommunista Szövetség szervezeteit és fórumait, valamint ezek befolyását két irányban mozdította el. Az információáramlás leszűkítése, a tevékenység megfelelő nyilvánosságának hiánya, az alapszervezetek szinte jelentéktelen befolyása, a csoporttulajdonosi és frakciós magatartás, a hatalmi harc — és még sok minden más megbontotta a kommunista viszonyok légkörét, a bíráló és önbíráló értékeléseket, a célok eléréseért vállalt egyéni és kollektív szerepet és felelősséget.

A pártszervezetek és fórumok kapcsolatára jellemző volt, hogy a kezdeményezés és az intézkedés gyakrabban jött „felülről”, míg a bázis szervezetei ritkábban fordultak a felsőbb fórumokhoz, hogy akciót kezdeményezzenek. Az információk (fentről) késve és már „kiértékelve” érkeztek az alapszervezetekbe, ami oda vezetett, hogy az alapszervezetek és a tagság széles rétege nem volt eléggé beavatva a problémákba, a Kommunista Szövetség és vezetőségének általános viszonyaiba. És minél inkább így volt, annál tértlenebb lett a tagság, a vezetőség pedig fölénybe került, sőt egy része el is idegenedett a bázistól.

A liberalizmus előretörésének korszaka számos példával szemlélteti a különbséget a sok és jól kicsiszolt szöveg és a tényleges viszonyok között, amelyeket az idejekorán történő intézkedés, a forradalmi akció hiánya jellemzett. A dokumentumok is ilyen szellemben készültek és így is vitatták meg őket, hogy a nyilvános és tömeges véleményezés követelményének is elegendő legyenek. A pártszervezetek mozgatóereje azonban nem volt a kellő szinten. A gyűlések, a résztvevők, a felszólalók stb. számának kimutatásával és előtérbe helyezésével a párt tulajdonképpen önmagát ámította, háttérbe szorítva a helyzetről, a tevékenység sikerességéről és a jó irányba történő változásokról adható reális értékeléseket. A papír és írás glorifikálása, a nyilvánosság számokkal való elkápráztatása és kifejezetten fórum jellegű munka kedvezőtlenül hatott az aktivisták akcióegységére, valamint a káderbázis kiszélesítésének szükségességére.

A politikai munkák rangsorolása, a hatalmi pozíciók megszerzése, a funkcionáriusok és a végrehajtó szervek, a hivatásos politikusok favorizálása pedig a formalizmusnak kedvezett. Ezek a viszonyok kifejezésre jutottak a munkamódszerekben is. Egyedül így magyarázható meg egyes fórumok magatartása, a formális véleménynyilvánításban megmutatkozó egység, és azoknak a problémáknak elkendőzése, amelyek más fényt vetnek a tényleges helyzetre.

A káderpolitika alkalmas területnek bizonyult a szűkebb frakciós-csoportérdekek megvalósítására. Különösen az osztály-, valamint az erkölcsi-politikai kritérium volt mellőzött. Helyettük a szakmai képzettség

és a formális demokratizmus került előtérbe. A következmények lesújtóak és ismereteseek.¹⁷

A bürokratikus és a liberális tendenciák hordozói a káderpolitika szférájában egyaránt befolyásra törekedtek. Kísérleteiknek ügyesen megadták a demokratikus véleményezés formáját, de a formális eljárás során szinte mindig olyan eredmények születtek, amelyek ezeknek az erőknél kedveztek.

Hogy van-e és lesz-e formalizmus a Kommunista Szövetség munkájában, az attól függ, hogy milyen mértékben valósulnak meg a kongresszusi határozatok és milyen intenzitással igyekszik a szervezet megszabadulni a múltból visszamaradt viszonyoktól és munkastílustól. Az utóbbi évek eredményei igazolni látszanak meggyőződésünket, hogy fokozatosan megszűnnek azok a körülmények, amelyek a formalizmus táptalaját képezték. Ez azonban nem jelenti azt, hogy teljesen elmúlt a formalizmus (akár enyhébb formái) veszélye. *A megerősödött szervezetek, a fejlettebb párton belüli viszonyok, a munka bíráló és önbíráló elemzése,* valamint a tagság eszmei-politikai képzettsége a Kommunista Szövetség számára erős politikai-szervezési és metodológiai eszközként szolgálnak az elferdülések megfékezésében.¹⁸ A gyakorlat folytonos felülvizsgálása elősegíti az idejekorán történő reagálást és elhárítja a múlt hibájába való visszaesés veszélyét.

Az eszmei-politikai irányvonal világos meghatározása, a múlt súlyos hibái és a forradalomban, valamint az öngazgatásban gyakorlatot szerzett káderpotenciál, jelentősen hozzájárulhat a formalizmus következményeinek megszüntetéséhez a Kommunista Szövetség munkájának tartalmában és módszerében.

A Kommunista Szövetség új irányvonala és a kongresszusi határozatok előtérbe helyezik a pártszervezetek és szervek felkészítését a Kommunista Szövetség vezető és irányító szerepének betöltésére, ami attól is függ: „... hogy a Kommunista Szövetség szervezetei és vezetőségei milyen sikerrel küzdenek a Kommunista Szövetség politikájának és programcéljainak megvalósításáért; függ továbbá a KSZ eszmei-politikai és cselekvési egységétől, a Kommunista Szövetség tagságának marxista képzésétől és eszmei-politikai képzettségétől, a Kommunista Szövetség szervezeteinek, vezetőségeinek és fórumainak szervezettségétől és munkamódszerétől, a Kommunista Szövetség és a társadalom káderpolitikájától.”¹⁹

A szervezés formáit a kongresszusi határozatok tehát úgy jelölik meg mint a Kommunista Szövetség alapvető feladatai megvalósításának elmaradhatatlan tényezőit.

A X. kongresszus és a köztársasági kongresszusok, valamint a tartományi konferenciák a szervezetek számára lehetővé tették a szervezési formák, funkciójának önálló elvi meghatározását, azaz megállapítását is.²⁰ Ezen belül az egységet a demokratikus centralizmus elvének alkalmazása adja, amely a Jugoszláv Kommunista Szövetség és tagsága, továbbá szervezetei, fórumai és szervei belső életének, szervezésének és te-

vékenységének alapelve. *Affirmálódik a tagság, és az alapszervezet szerepe.* A vezetőség szerepéről pedig a következőt állapítja meg a X. kongresszus: „A Kommunista Szövetség vezetőségeinek kell akciót kezdeményezniük és indítaniuk az időszerű társadalmi-politikai kérdések megoldására, s nekik kell megalkotniuk a további öngazgatási fejlődés politikáját.”²¹

A Kommunista Szövetség statútuma a tagság összejövételének és angazsálásának különféle formáit irányozza elő. Ilyenek a kommunista munkások aktívája, a tanácskozások, a gyűlések, a tematikus konferenciák, a bizottságok és munkacsoportok, a véleménycsere és tájékoztató jellegű ülések, szemináriumok, községgközi és köztársaságközi megbeszélések stb.

Valamennyi formára nézve fontos az, hogy ne legyen manifesztációs jellegű, ne terheljék monológok és általános viták, ne váljon formális gyülekezetté és ne uralkodjon el a verbalizmus.

A szervezési formák hatékonyabbak lesznek és jobban funkcionálnak, ha elkerüljük a két végletet: a szervezési sematizmust és az ösztönösséget. Mivel a Kommunista Szövetség szervezeteiben egyelőre *a forma gazdagabb a tartalomnál* ez a formalizmussal és a tagság immobilitásával fenyeget, amikor az összetett feladatok megoldásáról van szó. Nagy erőfeszítésre lesz szükség ahhoz, hogy a körülményeknek megfelelő politikai szervezésről alkotott régi stílus és felfogás megváltozzon; hogy leszámoljunk a gyakorlattal, mely szerint a tevékenység a felkínált megoldások véleményezésében merül ki és eljussunk odáig, hogy *a sokoldalú kezdeményezésben és a gyakorlati akcióban a Kommunista Szövetség minden egyes tagja és szervezete részt vegyen.*

Az alapszervezetek számának növekedése rendkívül fontos a Kommunista Szövetség erejének növelése szempontjából. Fontos, hogy a kommunisták szervezkedjenek mindenütt, ahol élnek és dolgoznak. Pozitív jelenségként tartjuk számon, hogy pártszervezetek létesülnek a társultmunka-alapszervezetekben, a helyi közösségekben, az egyetemeken stb. Az utóbbi években ezen a téren javult a helyzet.

Semmivel sem jelentéktelenebb az a tény, hogy az alapszervezetek tagsága a létszámot tekintve most közelebb van ahhoz a számhoz, amely lehetővé teszi a munkában való részvételt minden egyes tag számára. A legtöbb alapszervezet létszáma nem haladja meg az 50 tagot, ami megfelel a követelményeknek. Mégsem mondhatjuk azonban, hogy minden a pártirányvonal követelményei szerint történik. Az értékelések szerint ugyanis mintegy 8000 munkaszervezetben és a falvak kétharmadában még nem alakult meg a KSZ-alapszervezet.²²

Többször is elhangzott már, hogy a Kommunista Szövetség nem harcolhat eredményesen a közvetlen öngazgatásért, ha tulajdon soraiban nem szünteti meg a fejletlen demokratikus kapcsolatokat. Ezért is kell hogy a Kommunista Szövetség avantgarde jellege minden párttagra vonatkozzon, vagyis, hogy *minden egyes tag az eszmetársakkal töltött szövet-ségben mint szubjektum is kifejezésre jusszon.* A jelenlegi helyzet, a tag-

ság nívója és a még ki nem épített szervezet jobban hozzájárultak a politikai létlenséghez, mint a döntéshozatal vertikális befolyásolásához.

Az alapszervezet iránt támasztott követelmény, hogy a politikai akció megbeszélésének, az álláspontok meghatározásának helye és a kezdeményezéseknek kiindulópontja legyen, mert mint Veljko Vlahović is mondomta a nyolcadik kongresszuson: „Könnyebb a tüzet lángra lobbantani, mint a tűzvészt oltani.” A szervezetnek meg kell gátolnia azt, hogy az „akció érdekében” bárki is háttérbe szoríthassa a demokratikus véleménynyilvánítást, de azt sem engedheti meg, hogy hosszúak legyenek az értekezletek amelyeken — a hosszúság ellenére sem születik határozat.

A kommunisták szervezése nem csupán az ő „belső ügyük”, mert mindaz, ami a Kommunista Szövetségen belül történik, jelentőséggel bír és hatással van a társadalom egészére nézve is. Amint azonban nem szabad elszigetelődni, passzív megfigyelővé válnia, ugyanúgy nem válhat általános társadalmi döntőbírává sem.

A Kommunista Szövetségnek vonzónak kell lennie az emberek számára, nemcsak a meghirdetett politikája miatt, hanem a tagsága között kialakult humánus kapcsolatok miatt is, amelyek az elvszerűséget és az emberi méltóságot tartják tiszteletben. Ezt akcióival érhetik el, minden tag mozgósításával, a bírálat és önbírálat fejlesztésével.

A Kommunista Szövetség újonnan meghatározott szerepéből adódott a választmányok és vezetőségek megfelelő szervezési formája. A folyamatnak megfelelően változott meg a küldöttek státusa, a tagok egymás közötti viszonya, vagyis az alapszervezetek és a Kommunista Szövetség fórumainak viszonya. A küldöttrendszer a Kommunista Szövetségben kötésszövetként szerepel a demokratikus viszonyok és a kitűzött célok megvalósítása között. A törekvés egy olyan gondolkodásmód és viselkedési kódex kialakítására irányult, amely révén a lehető legjobban kifejezésre juthatna a munkásság autentikus érdeke.

A politikai szerveződés területén különösen a Kommunista Szövetség községi szerveiben elvégzett munka érdemel figyelmet, nevezetesen az, hogy a községi szervezetek tulajdon dokumentumaikat és szervezési megoldásaikat összhangba hozták a JK SZ statútumának rendelkezéseivel. Ebben a politikai normatív tevékenységben meghatározták a szervezet és szerveinek viszonyait, kötelezettségeit és jogait, meghatározták a demokratikus eljárási módot és a kommunikáció módját.

A Kommunista Szövetség választmányaiába delegált küldöttek állandósága a küldött viszonyát és státusát lényegesen megváltoztatja mind a konferencia iránt, ahol a többi küldöttel együtt határozatokat hoz, mind tulajdon szervezete iránt, ahol bizonyos kötelezettségeket vállalt és elegendet kell tennie az irányában támasztott elvárásoknak.

Több feltétel is determinálja a küldött személyes hozzájárulását a KSZ szerveinek munkájához, jobban mondva a bázis érdekeinek és véleményének autentikus tolmácsolását. A küldött valahol a középben van azoknak a törekvéseknek, hogy a KSZ-szervezetekben megszűnjön a fórummunka és bezárkózottság, hogy tökéletesebbé váljon a szervezetben

a horizontális és vertikális kapcsolat és együttműködés. A kiindulópont az, hogy a küldött a munkában nem lesz egyedül, viszont önálló lesz. Politikai tevékenységének területe rendkívül széles. A küldöttel szemben támasztott elvárás például, hogy hozzájáruljon a bázis befolyásának növeléséhez a magasabb fórumok politikájának kialakításában. Ily módon elejét vehetjük a vezetőség túlzott aktivitásának és a tagság túlzott tétlenségének. Jó alkalom ez arra is, hogy túlhaladjuk a Kommunista Szövetségen belüli vertikális kapcsolatok régi klasszikus formáit (a tisztségviselők, pártbizottságok, politikai aktívák túlzott szerepét a vertikális kapcsolatban), mert a delegálással ezek a kapcsolatok kibővülnek és lehetőséget teremtenek az autentikus értékelések, politikai akciók kezdeményezésére. Módszer ez egyben arra is, hogy a tagság ne csupán a döntések előkészítésére szorítkozzon, a végrehajtás pedig a tisztségviselőkre, a végrehajtó szervekre és a küldöttekre maradjon. Ez ugyanis a politikai akciók befejező szakaszában passzivitáshoz vezetne és felújítaná a régi viszonyt a Kommunista Szövetség „magva” (vezetősége és tagsága) között.

E kérdéssel kapcsolatban érdemes lenne megvizsgálni, hogy kezdeményez-e vajon a küldött; ellentmond-e mások kezdeményezésének; felbecsüli-e tulajdon és más küldöttek javaslatának esetleges következményeit; gyakorol-e befolyást a szervezet munkájára?

Az öngazgatású rendszerben és a Kommunista Szövetség szerepében bekövetkezett új változások kiterjesztik az alapszervezetek tevékenységi hatósugarát, de az alapszervezet ennek a követelménynek egyelőre nem tud megfelelni. Egyebek között ezért is állapítja meg erről a témáról a JKSZ-nek, valamint a Központi Bizottságnak a tizedik és tizenegyedik kongresszus között végzett tevékenységéről szóló jelentés, hogy:

„A Kommunista Szövetség alapszervezetei a helyi közösségekben viszont nem építették ki a legmegfelelőbb munkamódszert és nem találták meg a munka legmegfelelőbb formáját, amely révén ezekben a közösségekben aktivizálnának minden kommunistát az időszerű kérdések felismerésére és megoldására (különbféle tematikai összejövetelek és valamenyny kommunista érdekek szerinti tömörülésének egyéb formák szerinti megszervezése a helyi közösségben stb.), másrészt a Kommunista Szövetség alapszervezetei a társultmunka-alapszervezetekben és a dolgozói közösségekben nem eléggé irányították tagjaikat a helyi közösségek felé és nem kísérték figyelemmel ott kifejtett munkájukat. Még mindig elégtelen a kommunisták bekapcsolódása a Szocialista Szövetségnek a helyi közösségben kifejtett tevékenységébe, annak érdekében, hogy mozgósítsák a dolgozókat meg a többi polgárt öngazgatási jogaik és kötelességeik gyakorlására, a helyi közösségek küldöttségeinek a társult munka küldöttségeivel való összekapcsolására a kommunális rendszer működése érdekében és azért, hogy megoldják az öngazgatás anyagi alapjának kérdését a helyi közösségben, meghatározzák és egybehangolják anyagi és társadalmi fejlődésük programjait és terveit stb.

A Kommunista Szövetség az utóbbi időben — elsősorban a kommunis-

táknak a társult munka, a társadalmi-politikai szervezetek és öngazgatási és társadalmi-politikai közösségek küldöttségeiben kifejtett tevékenységével — érvényesítette szerepét a képviselő-testületi rendszerben. Egészében nézve azonban nem jutott eléggé kifejezésre a Kommunista Szövetség és a többi társadalmi-politikai szervezet aktivitása és tevékenysége mint a szervezett szocialista erők tevékenysége, amelyek teljes felelősséggel vesznek részt a mindennapi öngazgatási és politikai döntéshozatal minden szakaszában és minden szintjén, nem csak egyedek, azaz tagjaik révén, hanem mint a szocialista társadalmi tudat szervezett tényezői is.

Még nem vált általános gyakorlattá, hogy a Kommunista Szövetség szervezete foglalkozzon a képviselő-testület munkájának megfelelő kérdéseivel, külön pedig a Kommunista Szövetség küldöttségének ott kifejtett munkájával. Ezért gyakran elmarad a Kommunista Szövetség szervezeteinek kezdeményezése, hogy a küldöttek képviselő-testületeiben megtárgyalják a termelésnek, a társadalmi-gazdasági életnek és a politikai életnek azokat a lényeges kérdéseit, amelyeket környezetük felvet, amelyben tevékenykednek.” (JKSZ XI. kongresszusa, 246. oldal)

Nyilvánvaló, hogy a Kommunista Szövetség szervezési formáinak skálája bővül, hogy lehetőséget teremtsen az új munkatartalom megvalósításához. Teljes komolyságával áll tehát előttünk a feladat, hogy a Kommunista Szövetség által irányított társadalmi történések láncolatába új és jobb megoldásokat szőjünk bele.

Fordította: *Hornok Ferenc*

Jegyzetek

- ¹ A Jugoszláviai Kommunista Szövetségének (Jugoszlávia Kommunista Pártjának) Hatodik Kongresszusa. Testvériség-Egység Könyvkiadó Vállalat, Újvidék, 1953., 115. oldal
- ² Lásd: idézett mű, 312., 313. oldal
- ³ A hatodik kongresszusról Tito elvtárs több ízben kifejtette bíráló észrevételeit: A IX. kongresszuson; a Horvát Kommunista Szövetség KB Végrehajtó Bizottságának ülésén; 1971. VII. 4-én, a Vjesniknek adott interjújában; hasonlóan nyilatkoztak ezenkívül dr. Vladimir Bakarić, Veljko Vlahović, Jure Bilić, dr. Stipe Šušar, dr. Franjo Kožul és mások.
- ⁴ A NIN 1973. VI. 24-én megjelent cikke alapján.
- ⁵ „... aki uralja a helyzetet a bővített újratermelésben, ura az emberi élet, érdekek és jogok alapfeltételeinek.” — A JKSZ X. kongresszusa álláspontjai és határozatai előkészítésének alapvető tézisei.
- ⁶ Dr. Jovan Djordjević: *Prilog teoriji avangarde*. (Adalék az avantgarde-ról szóló elmülethez) sokszorosított szöveg, 30. oldal
- ⁷ A JKSZ XI. kongresszusa, Josip Broz Titónak a Jugoszláv Kommunista Szövetség elnökének záróbeszède, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978., 78. oldal

- ⁸ *A JK SZ X. kongresszusa*, Határozat a Jugoszláv Kommunista Szövetség eszmei, szervezési és kádererősítési feladatairól. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1974., 248. oldal
- ⁹ Edvard Kardelj mondotta a JK SZ XI. kongresszusa eszmei-politikai és szervezetejlesztési bizottságának ülésén: „De a Kommunista Szövetség nem válhat vezető párttá a társadalomban csupán azzal, hogy vezető szerepét folyton hangoztatja. Az alkotmány kimondja, hogy a pártnak vezető szerepe van a társadalomban, de ettől még nem lesz ténylegesen is vezető párt, sőt akkor sem, ha az államapparátus révén és a gazdaság technokratikus szervei révén uralja a társadalmat. A Kommunista Szövetség azzal sem válik vezető párttá, ha a politikát azonosítja a különféle demagógiai, liberalista, ultrabaloldali, frakciós és hasonló frázisokkal, vagyis ha csak szónoklattal és agitációval foglalkozik, nem pedig a társadalom humanista progresszív megváltoztatásán fáradozik. Főképpen pedig nem válhat a Kommunista Szövetség vezető párttá társadalmunkban, ha erőszakkal próbálna hatalmon maradni, vagyis nem lenne képes arra, hogy közvetlen és hosszú távú politikai céljai megvalósításában elnyerje e széles dolgozó rétegek támogatását.

A Kommunista Szövetség vezető társadalmi szerepe véleményem szerint igazán csak akkor nyilvánulhat meg, ha *a párt és politikája a munkásosztály közvetlen uralmának, mindennapi és távlati érdekeinek szerves alkotórészét képezi, vagyis ha a párt a munkásosztály belső mozgatóerejévé válik.*”

- ¹⁰ Dr. Jovan Djordjević: Prilog teoriji avangarde, 19. oldal
- ¹¹ Dr. M. Pečujlić, NIN, 1974. IV. 24.
- ¹² A felsorolt adatokat a JK SZ KB hatodik ülésén ismertették, 1978. március 20-án.
- ¹³ „Minden teóriai dogmatizmus és csontosodás a szervezésben... életveszélyesek a pártra nézve” — mondja Lukács György Leninről szóló tanulmányában.
- ¹⁴ A politikai intéciók és a politikai szervezés formái nem mérhetők csupán azzal, hogy mennyire felelnek meg bizonyos ideáloknak és a belőlük levezetett demokratikus mércéknek, hanem elsősorban annak alapján ítéltethők meg, milyen mértékben teszik lehetővé a fennálló ellentmondások sikeres megoldását a társadalom továbbfejlődése során... Eszerint a politikai szervezés demokratizmusa nem apriori és abszolút cél, hanem annak a funkciónak következménye, amelyet a politikai szervezet tölt be a szocialista társadalmi viszonyok afirmálásában és megerősítésében. — Dr. N. Pašić: Klase i politika. 333. oldal
- ¹⁵ *A JK SZ VI. kongresszusa*, Testvériség-Egység Könyvkiadó, Újvidék, 1953., 128. oldal
- ¹⁶ Nova Inicijativa SKJ — Komunist, 1972., 46. oldal
- ¹⁷ „A kilencedik kongresszus után gyengülni kezdett a Kommunista Szövetség vezető szerepe és a káderpolitikára gyakorolt befolyása. Már a kongresszus előtt olyan irányzatok jelentkeztek, amelyek célja az volt, hogy a Kommunista Szövetség szervezeteit és szerveit kiszorítsák erről a területről és által szabad terület jött létre az egyének és nem formális csoportok egyéni kisajátítására és monopóliumának megszilárdítására. Mindez az eszmei-politikai, az erkölcsi és a munkamércék elhanyagolásához, a családiasság, az opportunizmus, a vezérekedés és

a demagógiai tevékenységéhez vezetett a káderpolitika terén.” — *A JK SZ X. kongresszusa*, A káderpolitika megvalósítása a Kommunista Szövetségben és a társadalomban. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1974., 510. oldal

¹⁸ „Ez a harc megköveteli, hogy az irányítás rendszerét és a tevékenységi módszert előbbre vigyük a problémák nyílt tárgyalása, a véleményharc fejlesztése, a nézetek szembesítése, az érvek nagyobb értékelése, az álláspontok jóváhagyásának demokratikus eljárása, a tagság, a szervezetek és a vezetőségek felelős tevékenysége, valamint azáltal, hogy módszeresen figyelemmel kísérjük és felülvizsgáljuk, hogyan valósulnak meg a jóváhagyott álláspontok.

A Kommunista Szövetség kötelessége, hogy nagyobb figyelmet fordítson önnön belső életének különféle kategóriáira, fejlessze a különféle demokratikus formákat, oportunitizmustól és megkülönböztetéstől mentesen fejlessze az emberek közötti és elvtársi viszonyokat. Ez nem lehet szentimentális kispolgári viszonyulás a fogyatékoságokhoz és gyengeségekhez, hanem nyílt bíráló, amely a tag javát szolgálja és tiszteletben tartja egyéniségének integritását.” — *JK SZ X. kongresszusa*, Grujo Novaković beszámolója, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1974., 121. oldal

¹⁹ *A JK SZ X. kongresszusa*, Határozatok, 208. oldal

²⁰ „A KSZ-szervezetek nélkülözhetetlen önállósága nem teheti kérdéssé az egységes álláspontok és döntések következetes végrehajtását. A KSZ-szervezetek és vezetőségek önállóságának abban kell teljes mértékben kifejezésre jutnia, hogy a jóváhagyott álláspontok megvalósításához megkeresik a legmegfelelőbb formákat és módszereket.” *JK SZ X. kongresszusa*, Forum Könyvkiadó, 1974., 109. oldal

²¹ Idézett mű, 254. oldal

²² Gojko Stanić: *Kadrovski ili masovni Savez komunista — stvarna ili izmišljena dilema*. Socijalizam folyóirat, 1978. 3. szám, 119. oldal

Rezime

Determinante idejno-političkog, organizacionog i kadrovskog jačanja Saveza komunista

Ostvarivanje interesa radničke klase u socialističkom samoupravnom društvu podrazumeva političko-organizaciono izgrađivanje i osposobljavanje Saveza komunista da može razvoj društva usmeravati kao avangarda radničke klase.

Determinante idejno-političkog, organizacionog i kadrovskog jačanja SKJ autor razmatra u tri sledeća pitanja:

1. Definisavanje i ostvarivanje uloge SKJ
2. Prijem kao činilac jačanja SKJ i kadrovske baze u njemu
3. Uloga oblika organizovanja u aktivnosti članstva, organizacija i rukovodstva SK.

Autor vrši analizu navedenih problema i pitanja obuhvatajući celu posleratnu istoriju SKJ.

Summary

Determinants of Ideological-political, Organizational and Personnel Strengthening of the League of Communists

Realization of the interests of working class in the selfmanagement society means political and organizational formation of the League of Communists enabling it to become the leader of society as the avant-garde of working class.

Determinants of ideological, political, organizational and personnel strengthening of the LCY are as followed:

1. Defining and realizing the duties of the LC
2. Admission as a fact of strengthening the personnel base of the LC
3. Importance of the activity organizing, as well as the organization of the leadership of the LCY.

The author analyses these problems by giving a review of the post war history of the LCY.